

LIBRIS SOM LOKAL OPAC

En kartläggande studie om förutsättningar och
lösningssmodeller

BILAGOR

Innehåll:

- s. 2 – 10 **Bilaga 1.** Resultat (detaljerat) från enkäter och fokusgrupper
- s. 10 – 11 **Bilaga 2.** Enkätfrågor till bibliotekschefer
- s. 12 – 14 **Bilaga 3.** Enkätfrågor till systemansvariga
- s. 15 **Bilaga 4.** Frågor till fokusgrupperna
- s. 15 – 23 **Bilaga 5.** Intervjumall och frågor i slutanvändarundersökningen

Bilaga 1. Resultat från enkäter och fokusgrupper

Här redovisas de detaljerade resultaten från biblioteksundersökningen uppdelade efter intressentgrupperna bibliotekschefer, systemansvariga och fokusgrupper. Resultaten från enkäterna är indelade efter *stora*, *medelstora* och *små* bibliotek enligt kapitel 3.1. *Enkäter*.

Kapitel 5.1 *Bibliotekens OPAC* och 5.2 *Utvecklingsplaner och framtiden* återfinns i huvudrapporten.

5.3. Intresse och förväntningar

5.3.1. Stora bibliotek

Nio av tio bibliotekschefer är för L-OPAC. Bland systemansvariga är däremot förväntningarna på en eventuell L-OPAC inte lika tydliga. Gemensamt för både chefer och systemansvariga är dock att de vill ha ett mindre komplext och modernare system, som har den funktionalitet man kan förvänta sig av ett system idag. Man förväntar sig att man ska kunna fortsätta att utveckla de lokala webbgränssnitten. Många nämner olika former av egenutveckling och även funderingar på systembyte alternativt byte till ett integrerat söksystem. Det efterfrågas öppnare system än dagens systemleverantörer erbjuder, där man själv kommer åt att göra saker. Traditionell OPAC i betydelsen hantera endast tryckt material minskar i betydelse. Man förväntar sig att få tillgång till lösningar, som integrerar eller hanterar bibliotekets alla resurser, speciellt e-material.

Att användarna endast behöver lära sig ett gränssnitt vid sökning av både nationellt eller lokalt material samt få tillgång till användarvänligheten i LIBRIS (facetter, stavningshjälp, bokomslag etc.) ses som mycket intressant.

Det förväntas att användarna enkelt ska kunna beställa, hantera sina lån och fjärrlåna direkt i L-OPAC-gränssnittet. Utöver förenklingarna för användarna har biblioteken även förhoppningar om att reducera kostnader för licens och drift av lokal OPAC samt reducera personalresurser vad gäller egenutveckling. Här ser de flesta vinster genom att gemensamma lösningar kan utvecklas i stället. Biblioteken hoppas att kunna prioritera andra frågor i framtiden i stället för att bekosta utveckling. Som ett bibliotek uttrycker det:

Samverkan är oftast bättre än lokal utveckling, vilket vi annars måste göra.

5.3.2. Medelstora bibliotek

Gruppen medelstora bibliotek kan delas upp i en mindre grupp (6 st) som är direkt och ganska förbehållslöst positiva, en stor grupp (13 st) som är positiva, men med förbehåll, och ett bibliotek som inte är intresserat av L-OPAC. De som är förbehållslöst positiva nämner att nuvarande LIBRIS har ett överlägset sökgränssnitt, ger fördelar med en enda ingång oavsett lärosäte, effektiv hantering och täckning av e-resurser och överhuvudtaget en mer rationell hantering. De som är mer försiktigt positiva vill ha garantier för att L-OPAC verkligen erbjuder en mer rationell hantering med effektivitetsvinster, att den klarar av att integrera funktioner från det egna systemet, att man uppnår tillräcklig driftsäkerhet och flexibilitet, att man kan göra korrekta avgränsningar till de egna samlingarna och ett par bibliotek nämner även att man vill kunna få med geografiskt närliggande folkbibliotek i sökningen.

5.3.3. Små bibliotek

8 av 20 bibliotek svarar obetingat ja. Många (12 st) är tveksamma men ingen säger nej. De som svarat ja förväntar sig minskade kostnader för utveckling. Man hoppas också att det blir en större kraft i utvecklingen med LIBRIS som aktör. Det skulle vara en fördel för mindre bibliotek, som har svårt att driva och bekosta utveckling av sina OPAC:ar. Man är beroende av leverantörerna och deras utvecklingsplaner. Biblioteken upplever brister i gränssnitt och grafisk utformning i sina OPAC:ar och dessutom saknas i vissa fall moderna sökfunktionaliteter. Man kan, i vissa svar, utläsa en stark tro på att L-OPAC kommer bli bättre och mer lättpåverkat än nuvarande tröga system, att det ska bli lättare för små bibliotek att få igenom sina önskemål.

En stor fördel med L-OPAC är att användarna möts av ett enhetligt gränssnitt. Ju färre sökingångar desto mer användarvänligt. Man talar om igenkänning och enhetlighet för användaren. Med L-OPAC skulle också ökad synlighet uppnås för de små biblioteken samtidigt som man underlättar tillgången till både egna och andras resurser. "Lycka till med detta viktiga projekt" är en uppmuntrande kommentar.

Det som talar emot är en osäkerhet inför kostnader i förhållande till funktionalitet och tekniska förutsättningar – "det beror på ...". De små biblioteken uttrycker även en rädsla för att försvinna i mängden. En vanlig åsikt är att man är nyfiken men man vill avvakta utvecklingen för att senare kunna "haka på".

I en allmän kommentar uttrycks följande:

Jag menar att L-OPAC är intressant inte minst för små specialbibliotek som inte själva har resurser för teknisk utveckling. Utveckling i dialog med KB ligger närmare till hands än med leverantörer av kommersiella bibliotekssystem.

5.3.4. Fokusgrupper

Generellt är man positivt inställd till att använda LIBRIS som lokal OPAC. Man pekar på LIBRIS användarvänlighet, och vinsten av att låntagarna bara behöver lära sig ett gränssnitt, något som är speciellt bra när studenterna är rörliga och växlar mellan olika högskolor och universitet. Det måste vara möjligt att enkelt och tydligt avgränsa mellan lokalt och nationellt bestånd för att användaren ska kunna lokalisera materialet. Man förväntar sig att LIBRIS ska innehålla "allt": böcker, artiklar, e-material, både licensierat och fritt, men även kameror och inskannade kortkataloger.

5.4. Behov och önskemål

5.4.1. Behov

5.4.1.1. Stora bibliotek

Både systemansvariga och cheferna ser behov av att se och förnya sina lån, kunna köa/reservera/beställa, e-post till låntagarna, lånekortsansökan, ändra låntagaruppgifter samt sökning och redovisning på exemplarnivå (inklusive kartor). Likaså krav på möjlighet att göra lokala anpassningar. Flera bibliotek antyder även att integrerad sökning för e-resurser är ett krav för att L-OPAC ska vara av intresse. Det räcker således inte med att ersätta dagens OPAC med en L-OPAC över endast tryckt material utan man vill även få in t.ex. artikeldata från artikeldatabaser.

Alla chefer för stora bibliotek, med undantag av en, anser att e-böcker måste finnas med i L-OPAC. 80 % tycker även att det är viktigt att få med e-tidskrifter och eget digitalt material. 70 % tycker att e-artiklar och lokalt material är viktiga. Vad gäller uppsatser samt ljud- och bildfiler anser endast hälften att detta är viktigt material som bör finnas i L-OPAC.

Åtta av tio bibliotekschefer kräver möjlighet till branding. De understryker vikten av att visa att det är biblioteken som står bakom resurserna, d.v.s. positionering gentemot universitetet samt att förtydliga för användarna var de hittar materialet.

Utöver dessa mer allmänna krav ser systemansvariga även ett mer tekniskt behov som t.ex. stöd för olika protokoll för interaktion mellan L-OPAC och det lokala systemet. Systemansvariga ser även behov av att kunna integrera L-OPAC med andra lokala system (t.ex. publikationsdatabaser), visad tillgänglighet (gärna på exemplarnivå) samt göra globala ändringar som även slår igenom i L-OPAC (t.ex. hyllplaceringar, URL:ar etc).

Sex av nio bibliotek har lokalt material som skulle behöva föras över till L-OPAC. Exempel på material är: uppsatser & examensarbeten, vissa specifika samlingar (Byggdok, Studsvik), miniposter för retrospektiv katalogisering, inskannade kortkataloger och artikelmetadata från e-resurser.

5.4.1.2. Medelstora bibliotek

På kort sikt är man mycket angelägen om smidiga och korrekta lånefunktioner, helst med en enda inloggning som bevaras i en session eller liknande. Alla lånerelaterade funktioner som man har idag i sin lokala OPAC måste fungera (se och förnya lån, beställa material (kö och magasinsbeställning), ta bort beställningar, ansöka om lånekort osv). Fjärrlånefunktioner är viktiga, särskilt med tanke på att alla som söker kommer att se hela det samlade beståndet i Sverige. Möjlighet att integrera lokala kartor och hänvisningar till var i biblioteket samlingarna står måste finnas. Det måste också vara lätt att avgränsa och se sina egna samlingar så att användarna förstår vad som är lokalt.

Smidig förflyttning mellan L-OPAC och lokala funktioner behövs.

Så gott som alla svarande (18 st av 20) har angett att de har lokalt material i sina OPAC:ar. Alla utom 5 bibliotek menar att detta material behöver föras över till LIBRIS om L-OPAC implementeras. En procedur för uppladdning av lokalt material till LIBRIS kommer att behövas åtminstone initialt.

När det gäller frågan om branding verkar det i särklass viktigaste vara att man tydligt ser vilket bestånd man söker i, dvs en mer praktiskt orienterad branding. En mindre grupp (6 bibliotek) talar om att profileringen av det egna lärosätet är viktig

5.4.1.3. Små bibliotek

De funktioner som man anser vara viktiga för L-OPAC inom en snar framtid är i stort desamma som de användningsområden man ser för en framtida OPAC.

Det dominerande kravet är att lånefunktioner måste fungera fullt ut. Det gäller kö/kravhantering, beställningar, lån och liknande självbetjäningmöjligheter i OPAC. En bra och välfungerande kommunikation med lokala lånesystem är en förutsättning. Samsökning med andra databaser eller portaler nämns av några. Tre bibliotek menar kort och gott att allt som det egna systemet kan idag måste också vara möjligt i L-OPAC.

Några mindre specialbibliotek har mycket bestämda åsikter om vad som måste fungera. Ju högre specialisering och ju mer utbyggd funktionalitet desto högre krav på att en L-OPAC ska möta dessa krav. Ett bibliotek nämner nödvändigheten av att ha inflytande på design och vilka fält som ska vara sökbara.

I de flesta enkätsvar framgår tydligt att e-material måste finnas med i L-OPAC. Det gäller framför allt e-böcker, e-tidskrifter och artiklar med tillgång till fulltext men också eget digitaliserat material. Det finns också ett stort intresse för andra materialkategorier såsom uppsatser, ljud- och bildfiler samt lokalt material, som inte finns i LIBRIS idag. Det är framför allt fråga om småtryck, grått material och rapporter. Även uppsatser anges av flera bibliotek som viktigt att föra över i L-OPAC. De bibliotek som svarar nej på frågan (dvs. inte nödvändigt att föra över materialet) anser att deras material främst är intressant för lokala forskare och användare och därför inte behöver synliggöras i LIBRIS eller en L-OPAC.

För 75 % av biblioteken är *branding* dvs. framhävande av varumärke (t.ex. logotyp) av det egna biblioteket/lärosätet/myndigheten viktigt. Anknypningen till moderorganisationen är den dominerande anledningen. Det är en fråga om marknadsföring men också synlighet. Dålig integrering med myndighetens eller lärosätets webbplats är också ett av de problem man anger med sina nuvarande OPAC:ar. En annan aspekt som framförs är att användaren måste kunna lokalisera det lokala bibliotekets bestånd och veta var hon befinner sig.

5.4.1.4. Fokusgrupper

Man pratar om vikten av tydlighet. Det är viktigt att det är lätt att avgränsa sina sökningar regionalt eller till bibliotek, och det ska tydligt framgå vilket bibliotek man söker i (ej sigel). Det ska också vara tydlig information om materialets placering och tillgänglighet. Branding kan vara ett sätt att hjälpa låntagaren att veta i vilket material han söker. Det måste också vara tydligt om man gör ett fjärrlån, magasinbeställning eller vanlig beställning.

Alla de lånerelaterade funktioner som finns i OPAC idag måste också finnas i en framtida L-OPAC (beställa, köa, se sina lån, förnya, reservationer, inköpsförslag, språkställningar, hjälp till funktionshinder, se förseningsavgifter, välja avhämtningsställe, lånekortsansökan, ändra adress, betala avgifter osv).

Övriga funktioner som man anser nödvändiga är: spara sökningar, spara listor, statistik, nyförvärvslistor, lokala kartor och hänvisningar för att lokalisera materialet.

Fritt e-material ska finnas med, exempelvis SOUer och andra rapporter från myndigheter. Fria resurser får heller inte försvinna vid begränsning av sökningen till ett visst biblioteks bestånd.

Man måste kunna göra lokala anpassningar av L-OPAC. Man frågar sig hur generellt/lokalt gränssnittet blir. Vinsten blir ju i att låntagarna känner igen sig, samtidigt som de måste veta var de befinner sig.

5.4.2. Önskemål

5.4.2.1. Stora bibliotek

Systemansvariga och chefernas önskemål för L-OPAC är i stort sett lika. De önskar sig integrerad sökning i bibliotekets samtliga resurser, fulltext där så är möjligt, integrerat RSS-flöde för nyförvärv, stavningskontroll, användarkommentarer, förbättrad kartfunktion, förbättrad exemplarredovisning

relevansrankning, facetterad sökning, sociala tjänster, möjlighet att påverka layout/gränssnitt och informationsinnehåll, (anpassa till lokalt gränssnitt, konfigurations- och sidomallar) och slippa göra lokala ändringar i den egna katalogen vad gäller de bibliografiska posterna. Kort och gott: de vill påverka och komma åt allt i L-OPAC även t.ex. inskannade kortkataloger.

5.4.2.2. Medelstora bibliotek

På lite längre sikt nämner flertalet medelstora bibliotek att de vill se en utveckling av OPAC mot en samlad ingång för allt biblioteksmaterial, alla e-resurser, allt fulltextmaterial tillsammans med alla tryckta medier. Denna trend är mycket tydlig. Ett mindre antal bibliotek nämner även integration med interaktiva tjänster (taggning, rekommendationstjänster – alltså web 2.0-funktionalitet). Mobilt gränssnitt och bättre nyförvärvslistor önskas av flera stycken. Någon har också tagit upp behovet av bra sökmöjligheter för att kombinera SAB och Dewey-sökningar, inför omläggningen till klassifikation med Dewey.

5.4.2.3. Små bibliotek

Flera önskemål rör möjligheten att söka i fulltextpublikationer. L-OPAC anpassat för mobilt gränssnitt är ett önskemål. Nyförvärvslistor via RSS nämns av flera. Några bibliotek har uttryckt önskemål om att överföra sina äldre bestånd i L-OPAC.

Det finns också specialönskemål, exempelvis vill ett bibliotek synliggöra tidslinjer från Dipity. Det är ganska få systemansvariga på de små biblioteken som uttrycker önskemål om nya funktioner – enbart 5 av 17 bibliotek har gjort det.

I stort sett sammanfaller önskemålen med vad som uttryckts under förväntningar.

5.4.2.4. Fokusgrupper

I fokusgrupperna hade man många önskemål om nya funktioner, allt från social interaktion (dela, recensioner, taggar) till hjälp med ämnesordssökningar och citeringsfunktioner. Man vill öka möjligheterna till vidare sökning i andra söktjänster, få smakprov och även se länkar till bokhandlar. Framförallt har man många tips på förbättringar när det gäller sökningar (fler avgränsningsmöjligheter, stavningshjälp, fritextsökning i innehållsförteckningar) mm.

5.5. Nyttan

5.5.1. Stora bibliotek

Åtta av tio bibliotek ser L-OPAC som mycket stor eller stor vinst för användarna. Nyttan med L-OPAC anses framför allt vara presentationen av bibliotekets samlingar och andra biblioteks samlingar i form av ett enhetligt gränssnitt både nationellt och lokalt. Användarna känner igen sig och samlingarna får en tydlig exponering. Större synlighet av samlingarna torde öka fjärrlånen vilket ses som ett sätt att effektivt utnyttja bibliotekets resurser och genom att möjliggöra fjärrlån direkt i L-OPAC förbättras servicen till användarna. Ett gemensamt system underlättar get-it-funktioner, inklusive beställningar/fjärrlåneströmmar vilket skapar nytta. Även LIBRIS utökade mervärden i katalogposterna (bokomslag, toc etc.) ökar användarvänligheten lokalt. Samverkan rörande utvecklingsinsatser, såsom t.ex. mobilt gränssnitt och ökad tillgänglighet för synskadade, effektiviserar och rationaliserar det lokala systemarbetet.

Merparten (90 %) av de stora bibliotekens chefer uppger att de är beredda att acceptera merkostnader för drift och utveckling för såväl det egna bibliotekssystemet som för L-OPAC. De två som förbehållslöst har svarat "Ja" motiverar svaret med att utveckling måste få kosta och att alternativet annars är andra lösningar via kommersiella aktörer. De som har svarat "Ja, till viss gräns" menar däremot att de accepterar en merkostnad under implementerings/utvecklingsfasen om mervärdet anses vara tillräckligt intressant. Emellertid anser de att driftskostnaderna inte får bli högre än för de lokala lösningarna idag och att de på lång sikt blir lägre i och med att arbetet med den lokala OPAC:en fñas ut.

5.5.2. Medelstora bibliotek

Flertalet medelstora biblioteks chefer (13 st av 20) ser stor eller mycket stor nytta med L-OPAC. Endast ett bibliotek ser ingen nytta alls. Systemansvariga förhåller sig något mera avvaktande och ser fler praktiska problem som behöver lösas för att nyttan ska bli rejäl. Det framgår att man i första hand hoppas på en bättre, mer flexibel, mer heltäckande OPAC med rationaliseringsvinster för underhåll/utveckling. Ett enhetligt sökgränssnitt framhålls också som positivt. När det gäller viljan att betala för L-OPAC är flertalet (14 av 20) beredda att betala (11 till en viss gräns). Många understryker dels att produkten måste vara tillräckligt bra, dels att kostnaden måste vara "rimlig". Några jämför med de kostnader och arbete de lägger idag på egen OPAC/katalog och hoppas att man i så fall kan kvitta dessa mot kostnader för L-OPAC.

5.5.3. Små bibliotek

Hälften av biblioteken anger att L-OPAC är av mycket stor eller stor nytta medan 8 bibliotek säger att man inte vet. 2 bibliotek tror att nyttan för användarna är liten. Tveksamheten är framför allt förknippad med vilka kostnader och arbetsinsatser som L-OPAC kan medföra för det egna biblioteket men det finns också osäkerhet kring vilken funktionalitet som kommer att erbjudas.

Eventuella merkostnader för L-OPAC måste stå i proportion till nyttan. 10 bibliotek svarar att man är beredd på merkostnader till en viss gräns medan 7 säger nej. Den totala kostnaden för det egna systemet och L-OPAC ska inte vara högre än idag – och helst ska det innebära en ekonomisk besparing.

Att administrera två system lockar inte.

För användarna skulle tillgängligheten till alla svenska biblioteksresurser underlättas med L-OPAC. Man ser också övervägande positivt på att egna och andras samlingar synliggörs och bättre utnyttjas genom fjärrlån ("eventuell konkurrent till Google för sökning av böcker m.m.").

5.5.4. Fokusgrupper

Bibliotekarierna är positiva till LIBRIS, det är lätt att använda och är trevligt presenterat. Det blir en vinst om man kan få en igenkänningseffekt vilket är speciellt viktigt när studenterna är rörliga. Det blir också enklare med bara ett gränssnitt att söka i. Deldatabaserna i LIBRIS är en fördel för låntagarna. L-OPAC ger bättre överblick. Man tror att fjärrlånehanteringen kommer att bli enklare och smidigare. Man säger också att alla kan få nytta av det arbete som läggs ner av de olika biblioteken.

5.6. Problem med L-OPAC

5.6.1. Stora bibliotek

Bland bibliotekscheferna framkommer egentligen endast två bekymmer med L-OPAC. Ett av problemen är det faktum att dagens OPAC får allt mindre betydelse i och med att intresset för det tryckta materialet minskar. Man poängterar att det istället är viktigt att titta på hur man kan integrera bibliotekets alla resurser, speciellt e-materialet, på ett användbart och effektivt sätt. Det andra problemet/orosmolnet cheferna ser är risken att deras biblioteks intressen kommer i skymundan om L-OPAC blir verklighet. De poängterar att det är viktigt att de större biblioteken får inflytande i eventuella styrgrupper.

Systemansvarigas lista över eventuella problem med L-OPAC är däremot betydligt längre. Kommunikationen mellan de lokala systemen och L-OPAC ses som extra problematisk då så många olika system och leverantörer kommer att vara involverade. Utgångspunkten de ser är att hitta en modell för respektive bibliotekssystem och i andra hand besluta vem/vilka som ska utföra arbetet. Det förutsätts att olika modeller av interaktion ska erbjudas beroende på bibliotekens storlek och den tekniska kompetensen hos personalen.

Andra problem som systemansvariga ser är samlingar som inte ligger i LIBRIS, autentisering, hantering av nuvarande mobila funktioner, möjlighet till egenutveckling, lokal användning av testdatabas (testwebbsök), tillgång till sökstatistik samt växling mellan lokal, regional och global nivå. Slutligen ifrågasätts L-OPAC:s konkurrenskraft gentemot kommersiella systemleverantörer (t.ex. Primo (Ex Libris), Summon (Serials Solutions), Encore (Innovative Interfaces) etc.).

5.6.2. Medelstora bibliotek

Eftersom flertalet medelstora bibliotek är positiva till L-OPAC, så ser man egentligen inga större problem. Det finns dock en hel del farhågor som uttrycks i svaren. Det kan t.ex. handla om tvivel att L-OPAC verkligen erbjuder en mer rationell hantering med effektivitetsvinster som täcker eventuella nya kostnader, att den klarar av att integrera funktioner från det egna systemet utan att förlora i enkelhet, att man uppnår tillräcklig driftsäkerhet och flexibilitet, att man kan göra korrekta avgränsningar till de egna samlingarna och få möjlighet att synliggöra det egna lärosätet i gränssnittet. Hur kommer medbestämmandet att fungera? Det blir svårare att få igenom förändringar i en miljö med så många intressenter. Någon uttrycker det som att om alla system ansluts så kan minsta gemensamma nämnaren bli det som bestämmer vad som är möjligt att implementera.

5.6.3. Små bibliotek

Från chefernas sida kan vi utläsa att det är merkostnader och arbetet att upprätthålla två system som bekymrar. Det finns också en rädsla från några små bibliotek att "försvinna i mängden" eller att inte få tillräckligt utrymme för sina särintressen. Man måste få möjlighet att göra lokala anpassningar.

Knappt hälften av de systemansvariga på de små biblioteken nämner eventuella problem eller konflikter med L-OPAC. Någon uttrycker en oro för kapaciteten hos LIBRIS och hur den ska hanteras vid hög belastning. Några bibliotek undrar hur alla ska kunna samsas om samma funktionalitet. Ett bibliotek ser framför sig att det lokala inflytandet kan minska. Samma bibliotek ser heller ingen ekonomisk vinst om man måste behålla två system.

5.6.4. Fokusgrupper

För användarna kan det bli sämre med L-OPAC om det blir ottydligt. LIBRIS är stort vilket kan innebära att det blir svårt att hitta det lokala. Det kan bli för mycket information, informationen får heller inte vara irrelevant. Man befärdar att de avgränsningar som kommer att behövas kanske blir för komplicerade för ovana användare. Det uttrycks en farhåga att det kan bli för lång väg (för många klick) mellan L-OPAC och de transaktioner man vill göra i det lokala systemet. Det måste vara enkelt att styra sin sökning till antingen det lokala beståndet eller till hela Sverige.

Det kan skapa problem med elektroniskt material som alla inte har tillgång till. Detta gäller även för exempelvis kursböcker som man kan se men inte får låna (fjärrlåna). Man frågar också om L-OPAC klarar den ökade belastningen – kapacitet, prestanda och support. Några bibliotekarier tror att L-OPAC kommer leda till ökande fjärrlån, och att det när det blir enklare att fjärrlåna kommer att transporteras böcker i onödan (miljö- och resursslöseri). Som bibliotekarie ser man också en del praktiska frågor: hur kan man lösa utlån av t. ex. kameror och annat material? Viktigt att länkar till fritt material underhålls. Man pekar också på vikten av att använda ett språk som låntagarna förstår, kanske ännu viktigare om man använder en stor gemensam katalog.

5.7. Samarbetsformer

5.7.1. Stora bibliotek

Biblioteken ser positivt på ett samarbete med Libris-enheten där faktorer som rationalisering och möjligheten att dra nytta av andra biblioteks utvecklingsinsatser väger tungt. Det anses viktigt att arbetet kommer igång och att lärosätenas bibliotek blir involverade, kan lämna mer precisa synpunkter och delge erfarenheter och kunskaper. Samtliga stora bibliotek poängterar vikten av starkt inflytande över prioriteringar och utveckling.

Tre av biblioteken ser behovet av formella styrgrupper och referensgrupper. Ett av dessa bibliotek förtydligar kravet med att:

Driften bör ses som ett uppdrag till KB och regleras i avtal. En särskild styrgrupp fristående från KBs övriga "expertgrupper" bör inrättas. De största avtalsparterna bör finnas representerade. Uppdraget får absolut ej kopplas samman med upphandling av resurser (innehåll). Sådan upphandling bör regleras i annat avtal MEN måste också kunna göras lokalt för att därefter läggas upp i OPAC:en.

De resterande sex biblioteken ser behovet av stort inflytande men att det inte nödvändigtvis behöver vara så formellt. De efterfrågar en form av diskussionsarenor där det finns möjlighet till dialog och att bolla utvecklingsarbetet.

5.7.2. Medelstora bibliotek

Någon genomtänkt organisation för samverkan redovisas inte. Många kopplar samarbetsformerna till den fortlöpande utvecklingen som man förutsätter hos L-OPAC. Någon nämner det nuvarande bibliotekssystemets nationella användargrupp som modell. Flera talar om styrgrupper med representanter för olika bibliotekstyper. Att alla får möjlighet att komma med förslag till utveckling och att man hittar former för prioritering anses viktigt av flera. Uppenbart finns det också ett behov av lokalt inflytande över gränssnittets utformning.

5.7.3. Små bibliotek

Det viktigaste för små bibliotek är att det skapas en fungerande dialog. Man vill finnas med i processen och ha ett visst inflytande. Ett tekniskt samarbete mellan systemleverantör och Libris-enheten men också mellan systemleverantörerna efterfrågas. Detta samarbete måste fungera för att säkerställa lånefunktioner. Flera olika samarbetsformer tas upp, exempelvis fokusgrupper för de mindre biblioteken. Ett förslag är att ha en referensgrupp och utvecklingsgrupper för avgränsade utvecklingsområden. Någon nämner BBSAM-konsortiet som modell för samarbete. Man kan också tänka sig samarbetsavtal.

Bilaga 2

Enkät till bibliotekscheferna vid samverkansbiblioteken

- 1 Vilket bibliotek avser denna enkät?
- 2 Hur många anställda finns på ert bibliotek?
 - Färre än 5
 - Mellan 5-10
 - Mellan 11-50
 - Mellan 51-100
 - Fler än 100
- 3 Hur många lokala lån (inkl. omlån) gjordes 2008?
 - Färre än 50 000
 - Mellan 50 000-100 000
 - Mellan 100 000-500 000
 - Fler än 500 000
- 4 Hur sköts driften av ert bibliotekssystem?
 - Outsourcing
 - IT-avdelning vid lärosätet/myndigheten
 - IT-avdelning vid biblioteket
 - Systembibliotekarie
 - Om annat, specificera
- 5 Hur hanteras utvecklingen av ert bibliotekssystem (utöver normala uppgraderingar som ingår i underhållsavtal)?
 - Köper av systemleverantör
 - Externa konsulter (ej systemleverantören)
 - IT-avdelning vid lärosätet/myndigheten
 - IT-avdelning vid biblioteket
 - Systembibliotekarie
 - Om annat, specificera
- 6 Vilka är de stora problemen med bibliotekets OPAC idag?
- 7 Vilka framtida användningsområden ser du för OPACen?
- 8 Vilka framtida användningsområden ser du för OPACen?
- 9 Diskuterar ni utveckling av er OPAC?

Ja / Nej

- 10 Vilken utveckling och vilka lösningar diskuteras för er OPAC?
11 Motivera varför utveckling av er OPAC inte diskuteras. (Om fråga 9 besvarades med "Nej")
12 Är L-OPAC av intresse för ert bibliotek?
- Ja / Nej / Kanske
- 13 Motivera ditt svar på fråga 12.
14 Vilka typer av material anser du måste finnas med i L-OPAC (utöver befintligt tryckt material)?
- E-böcker
E-tidskrifter
E-artiklar
Uppsatser
Lokalt material (som inte finns i Libris idag)
Eget digitaliserat material
Ljudfiler
Bildfiler
Fler typer, specificera
- 15 Ge förslag på viktiga funktioner i L-OPAC som du skulle vilja se inom en snar framtid.
16 Vilken vinst/nytta ser du för era användare om L-OPAC blir verklighet?
- Mycket stor nytta
Stor nytta
Liten nytta
Ingen nytta
Vet ej
- 17 Finns det behov av branding i L-OPAC? (Här avses ett framhävande av det egna lärosätets/myndighetens/bibliotekets varumärke, t.ex. logotyp)
- Ja / Nej
- 18 Motivera ditt svar på fråga 17.
- 19 Vilket inflytande och/eller vilka samarbetsformer anser du vara nödvändiga mellan biblioteket och LIBRIS om L-OPAC införs? (Nya styrformer kommer sannolikt att behövas för drift och utveckling)
20 Är du beredd att acceptera merkostnader för drift och utveckling för såväl det egna bibliotekssystemet som för L-OPAC? (Det förutsätts att biblioteken även måste anpassa sitt system i viss utsträckning, exempelvis för kommunikation med L-OPAC)
- Ja
Ja, till en viss gräns
Nej
Vet ej
- 21 Motivera ditt svar på fråga 20.
22 Hur ser du på att fjärrlånetrafiken kan komma att öka i och med att andra bibliotek synliggörs i L-OPAC?
23 Är du villig att medverka i en eventuell kompletterande intervju?
- Ja / Nej
- 24 Allmänna kommentarer (Här kan du kommentera dina svar, lämna förklaringar eller andra synpunkter, som inte framkommit i enkäten)

Bilaga 3

Enkät till ansvariga för lokala bibliotekssystem vid samverkansbiblioteken

- 1 Vilket bibliotek avser denna enkät?
- 2 Hur många anställda finns på ert bibliotek?
 - Färre än 5
 - Mellan 5-10
 - Mellan 11-50
 - Mellan 51-100
 - Fler än 100
- 3 Hur många lokala lån (inkl. omlån) gjordes 2008?
 - Färre än 5
 - Mellan 5-10
 - Mellan 11-50
 - Mellan 51-100
 - Fler än 100
- 4 Hur många aktiva låntagare (aktiva de senaste två åren) finns i ert bibliotekssystem?
- 5 Hur fördelar sig dessa på studenter, forskare/lärare resp. externa användare?
- 6 Vilket bibliotekssystem använder ni (leverantör, namn på produkten, versionsnummer)?
- 7 Hur sköts driften av ert bibliotekssystem?
 - Outsourcing
 - IT-avdelning vid lärosätet/myndigheten
 - IT-avdelning vid biblioteket
 - Systembibliotekarie
 - Om annat, specificera
- 8 Hur många personer arbetar med driften av bibliotekssystemet?
- 9 Ange den totala arbetstiden i procent av heltid
- 10 Har ni planer på att byta system?

Ja / Nej
- 11 Om ja: av vilken anledning?
- 12 Hur hanteras utvecklingen av ert bibliotekssystem (utöver normala uppgraderingar som ingår i underhållsavtal)?
 - Köper av systemleverantör
 - Externa konsulter (ej systemleverantören)
 - IT-avdelning vid lärosätet/myndigheten
 - IT-avdelning vid biblioteket
 - Systembibliotekarie
 - Om annat, specificera
- 13 Samarbetar ni med andra bibliotek i Sverige för utveckling av bibliotekssystemet?

Ja / Nej
- 14 Beskriv samarbetsformerna

- 15 Hur många personer arbetar med utveckling av bibliotekssystemet?
16 Ange den totala arbetstiden i procent av heltid
17 Har ni gjort någon egenutveckling av er OPAC?

Ja / Nej

- 18 Beskriv kortfattat den egenutveckling ni har gjort.
19 Vilka är de stora problemen med bibliotekets OPAC idag?
20 Diskuterar ni utveckling av er OPAC?

Ja / Nej

- 21 Vilken utveckling och vilka lösningar diskuteras för er OPAC?
22 Står dessa lösningar i konflikt med L-OPAC?
23 Vilka tekniska modeller kan du tänka dig för interaktionen mellan L-OPAC och ert lokala system?
24 Vilka av de funktioner ni idag har anser du vara nödvändiga för att LIBRIS skall kunna fungera som lokal OPAC?
25 Ge förslag på nya funktioner i L-OPAC som du skulle vilja se inom en snar framtid.
26 Vilka problem ser du med en användning av LIBRIS som lokal OPAC?
27 Vilka av era nuvarande systemrutiner (jobb) tror du kommer att beröras av L-OPAC?
(Exempel: statistik, listuttag, globala ändringar av postinformation, kopplingar till andra system)
28 Vilken typ av systemrutiner skulle ni behöva tillgång till i en L-OPAC-miljö för att förändra data (sådan som idag görs i den lokala katalogen)? Beskriv
29 Vilka andra komponenter i L-OPAC tror du att ni skulle behöva påverka/ha access till?
30 Vilka av följande standarder/protokoll stöds helt eller delvis av systemet?

NCIP
NISO CIP ("SIP2")
Z39.50
CAS
LDAP
SOAP
Andra webbtjänster

- 31 Använder ni LIBRIS API:er idag?

Ja / Nej

- 32 Om ja, beskriv hur
33 Har ni idag någon annan koppling mellan LIBRIS och det lokala systemet? Beskriv
34 Vilka system interagerar det lokala bibliotekssystem med förutom LIBRIS?

Lärandeplattform
Studentportal
Campuskort
Copy/print/betalsystem
Bokningssystem
Fjärrlånesystem
LADOK
SFX/Metalib
ERM-system
Bokleverantörer
Andra bibliografiska databaser/tjänster
Ekonomisystem
Proxyserver
Personalkatalog
Annat: ange vilket/vilka system

35 Vilken/vilka metod/er har ni för autentisering av användare vid lärosätet/myndigheten?

LDAP
CAS
PKI
Shibboleth
AD
Radius
Vet inte
Om annat, specificera

36 Används lärosätets/myndighetens gemensamma system även för autentisering i bibliotekets lokala OPAC och andra biblioteksfunktioner?

Ja / Nej vi har egen autentisering

37 Om egen autentisering används beskriv hur den fungerar

38 Deltar lärosätet/myndigheten i något nationellt autentiseringsprojekt? Ange vilket (Ex. EDUROAM)

39 Använder biblioteket idag något system för samsökning av elektroniska resurser?

Metalib (Samsök)
Metalib (Xerxes)
Primo
Aquabrowser
Summa
Summon
ELIN@
EBSCOhost integrated search
Inget samsökningssystem i bruk
Annat system (ange vilket, t ex annat produktnamn eller egenutvecklat)

40 Planerar ni att byta eller införa ett system för samsökning? Ange vilket/beskriv planerna

41 Har ni material i er lokala databas som inte finns i LIBRIS (t ex uppsatser, digitaliserat material, e-böcker)? Vad?

42 Behöver det föras över till LIBRIS om L-OPAC implementeras?

Ja / Nej / Har inget material

43 Har ni annat material som varken finns i er lokala databas eller LIBRIS som ni skulle vilja integrera i L-OPAC? Ange vad

44 Är du villig att medverka i en eventuell kompletterande intervju?

Ja / Nej

45 Dina kontaktuppgifter (för eventuell intervju). Telefonnummer, e-post.

46 Textfält för kommentarer

Bilaga 4. Frågor till fokusgrupperna

Följande frågor ställdes vid fokusgruppdiskussionerna:

1. Hur ser ni på alternativet att använda LIBRIS som lokal OPAC?
2. Hur tycker ni att den OPAC ni har idag fungerar? (användarvänlighet, funktion, innehåll)
3. Hur tycker ni att LIBRIS webbsök fungerar? (användarvänlighet, funktioner, innehåll)
4. Om LIBRIS ska användas som lokal OPAC vilka funktioner och innehåll tycker ni är nödvändiga?
5. Vilka framtida funktioner och användningsområden tycker ni är önskvärda i LIBRIS som lokal OPAC?
6. Hur upplever ni att användarna använder LIBRIS idag och vad tror ni att de tycker om systemet och dess funktioner?
7. Vilka fördelar/nackdelar tror ni att det skulle innebära för användarna om LIBRIS användes som lokal OPAC?
8. Hur tror ni att användandet av LIBRIS som lokal OPAC kommer att påverka fjärrlånehanteringen? Ser ni positivt eller negativt på det?
9. Hur ser ni på framtiden för OPAC:en. Hur ser OPAC 2015 ut?
10. Finns det några andra alternativ, istället för att använda LIBRIS som lokal OPAC, som ni tycker verkar intressanta? Lokalt/nationellt/internationellt?

Bilaga 5 (intervjumall och frågor i slutanvändarundersökningen)

Intervjuguide för LOPAC slutanvändartester

Datum:

Informant:

Kod:

Intervjuare och observatör:

Introduktion

Presentation: Hälsa välkommen och tacka för att användaren tar sig tid att ställa upp.

Presentera oss.

Beräknad tid för intervjun: ca 60 minuter

Som tack för hjälpen får man 2 biobiljetter

Syfte: Syftet med projektet är att undersöka användares olika sätt att söka information i studier eller jobbsammanhang. Undersökningen syftar inte till att utvärdera dig utan enbart till att utvärdera och förbättra olika sökverktyg.

Anonymitet: Intervjun behandlas helt anonymt, resultaten kommer inte att kunna kopplas till dig.

Inspelning: Vi spelar in ljud och skärmbilder.

Upplägget: Förklara våra roller, intervjuare och observatör.

Intervjun består av fyra delar. Vi startar med att samtala och om du vill går det bra att visa saker på datorn medan du berättar.

Har du några frågor?

Inledande och demografiska frågor (5 minuter)

Namn:

Kön:

Ålder:

Kategori

Ny student

Student

Forskare/lärare

Hur länge har du sammantaget studerat/arbetat?

0-1 år

2-4 år

5-7 år

8-

Har du läst på andra lärosäten än det du läser på nu?

Om ja, vilka?

Ämnesområde

- Humaniora
- Ekonomi
- Medicin
- Naturvetenskap
- Samhällsvetenskap

Hur ofta använder du webben i allmänhet?

- Dagligen
- Några gånger i veckan
- Några gånger i månaden
- Mer sällan än några gånger i månaden

Hur ofta använder du webben i dina studier/i ditt arbete?

- Dagligen
- Några gånger i veckan
- Några gånger i månaden
- Mer sällan än några gånger i månaden

Vilken webbläsare använder du?

Börja med en tom, neutral flik i Explorer/Firefox

Vad har du för startsida på din egen dator?

Be informanten skriva in denna adress

Vilka olika typer av webbaserade tjänster använder du?

- Handla varor
- Bokningstjänster
- Sociala medier (t ex Facebook, Flickr, Twitter, Forum)

Om ja, medskapare eller läsare

- Sociala bokmärkestjänster (t ex Delicious)
- Personliga startsidor (t ex iGoogle, My Yahoo, Netvibes, MyMSN)
- Kommunikationsverktyg (t ex MSN Messenger, Skype)
- Annat

I dina studier/i ditt arbete, prenumererar du på några nyhetsbrev eller använder du exempelvis RSS eller alerts?

Ge några exempel på vilken typ

Varför?

I dina studier/i ditt arbete, använder du några webbaserade verktyg för att skapa och dela med dig av dina dokument eller referenser (t ex Google Docs, SlideShare eller Connotea)?

Ge några exempel på vilken typ

Varför?

Del 1: Breda/öppna intervjufrågor (10 minuter)

1. Beskriv din sysselsättning/dina huvudsakliga arbetsuppgifter?

Syfte: undersöka informantens roll/funktion och motiv

Stödfrågor

Beskriv vad du studerar? (Vad läser du just nu, föreläsningar/ uppsats?) Beskriv (berätta lite runt omkring) varför du valde just denna utbildning/inriktning/yrke?

Vad är viktigt för att du ska kunna utföra ditt arbete/dina studier på ett bra sätt?

- När det fungerar bra, hur är det då? Vilka komponenter är viktiga?
- När det inte fungerar så bra, hur är det då?
- Hur skulle du beskriva god kvalitet när det gäller ditt arbete/dina studier?

2. Beskriv de arbetsuppgifter/situationer som kräver att du söker efter information?

Syfte: undersöka informantens mer allmänna sökbehov i relation till deras valda yrke eller utbildning

Stödfrågor

Vilken typ av information behöver du då?

Var befinner du dig när du söker?

Del 2: Identifiera informantens sökbeteende (30 min)

Syfte: undersöka informantens sökprocess/sökbeteende utifrån ett specifikt söktillfälle

1. Beskriv senaste gången du sökte efter information inför ett större projekt eller en större uppgift i ditt arbete/i dina studier.

Stödfrågor

Om informanten ej kan komma på något större projekt:

Beskriv en typisk situation i ditt arbete/i dina studier då du behöver söka efter information

Ovan student:

Beskriv ett tillfälle under denna termin när du har behövt söka efter information? (Hur hittar du kursböckerna? Om du köper böckerna, var och varför? Istället för att låna?)

Van student/ lärare/forskare:

Beskriv senaste gången du sökte efter information inför ett större projekt eller större uppgift (för studenten ex. din C-uppsats)? Hur gick du tillväga?

Följdfrågor

Beskriv kort uppgiften du hade/arbetade med?

Vad behövde du söka efter? Vilka dokumenttyper?

Berätta om vilka resurser som du använde dig av? Varför just dessa resurser?

Om informanten inte pratar om böcker

Om du behöver få tag på böcker, hur brukar du göra då?

2. Kan du beskriva/visa hur materialet hittades i vald resurs och samtidigt förklara (i deras huvudkällor, några av de viktigaste):

- Vad var bra med denna resurs? Visa gärna!
- Upplevde du några problem? Svårt att förstå? Visa gärna!
- Något som du vill slippa och som känns onödigt med denna resurs?
- Vad är ditt intryck av resursen -visuellt/känslomässig/användarvänligheten?

3. Hur ofta utför du denna typ av informationssökningar?

4. Kan du beskriva något tillfälle då du upplevde att informationssökningen gick väldigt bra? Och vad var det som du upplevde som positivt?

Om informanten ger ett exempel från andra områden:

Kan du ge ett exempel från dina studier/forskning/arbete?

VIKTIGT ATT TA MED

5. Är det något steg när du söker som du känner är svårt/tar emot?

Del 3: Uppgifter

Syfte: Undersöka övergången mellan LIBRIS och lokal OPAC

Alla uppgifter ska utgå från LIBRIS. Om informanten aldrig använt LIBRIS säg att det är en bibliotekskatalog för alla svenska universitets- och högskolebibliotek.

LIBRIS ska ligga som favorit i både Explorer och Firefox. Be informanten ta upp denna i vald läsare.

Be användaren tänka högt kring vad dom gör, påminn om dom tystnar "Vad tänker du nu?"

Uppgift 1

1 A. Sök upp boken *Redovisningens roller* av Samuelson och Östman från 1993 i LIBRIS.

Boken ska vara utlånad så att informanten behöver gå över i lokal OPAC och köa.

1 B. Visa hur du bär dig åt för att få boken i din hand?

Stödfrågor

Om informanten inte går till den lokala katalogen så riktar vi frågorna allt mer eftersom.

Om informanten öppnar lokal OPAC för sig så blir följdfrågan exempelvis:

Det finns ett enklare sätt att gå från LIBRIS till lokal OPAC, tror du att du kan finna det?

informanten svarar: ringer/mailar biblioteket och kollar. Följdfråga:

Kan du hitta den informationen på egen hand?

Vad behöver du veta för att få ta på boken? Finns den på ditt lokala bibliotek?

Finns den tillgänglig? Nej! Köa på den.

Om informanten kör fast:

Saknar du något, information, funktion som du tycker skulle hjälpa dig?

Hur skulle det hjälpa dig?

Efter att informanten klarat av frågan, be informanten gå tillbaka till posten i LIBRIS:

2. Finns det något här som du tycker är obegripligt?

Frustrerande?

3. Finns det något som du tyckte var riktigt bra?

4. Saknar du något, information, funktion som du tycker skulle hjälpa dig?

Hur skulle det hjälpa dig?

Ställ inte denna fråga om informanten redan besvarat den i stödfrågorna.

Se om informanten förstår funktionen: Mina bibliotek (Ange som favorit)

5. Kan du få någon hjälp med att få ditt bibliotek först i listan av bibliotek?

Dom som hittar detta kan ställa in det, annars lämna detta moment.

På vilket sätt skulle den här funktionen hjälpa dig?

Finns det något annat läge där du är i behov av att lokalisera ditt bibliotek? Visa

Är detta en funktion du skulle kunna tänka dig att använda igen/nästa gång du är inne och söker här?

6. Hur brukar du gå tillväga för att söka upp en bok?

På vilken sida brukar du starta?

Använder informanten OPAC, google etc?

Uppgift 2

Syfte: Undersöka informantens beteende vid bok som leder till ett potentiellt fjärrlån

1 A. Sök upp boken *The Big Earth Book : Ideas and Solutions for a Planet in Crisis* av James Bruges från 2007.

1 B. Visa hur du bär dig åt för att få tag på boken?

Stoppsidor

Vi stoppar informanten i fjärrlåneprocessen när de ska börja fylla i Mina uppgifter på Fjärrlånesidan. Alternativt (om de redan är registrerade med ett konto) så stoppar vi när de ska logga in på sitt konto.

Stödfrågor

Informanten: ringer/mailar biblioteket och kollar. Följdfråga:

Kan du hitta den informationen på egen hand?

Om informanten vill köpa boken eller går till lokal OPAC eller något annat än fjärrlån, guida tillbaka till LIBRIS-posten.

Vad behöver du veta för att få ta på boken?

Om informanten kör fast:

Saknar du något, information, funktion som du tycker skulle hjälpa dig?

Hur skulle det hjälpa dig?

Efter att informanten klarat av frågan, följdfråga gå tillbaka till posten i LIBRIS:

2. Finns det något här som du tycker är obegripligt?

Frustrerande?

3. Finns det något som du tyckte var riktigt bra?

4. Saknar du något, information, funktion som du tycker skulle hjälpa dig?

Hur skulle det hjälpa dig?

Ställ inte denna fråga om informanten redan besvarat den i stödfrågorna.

5. Har du någon gång fjärrlånat en bok?

6. Hur gick du tillväga då?

Uppgift 3

Syfte: Att fånga åsikter och beteende från de användare som i huvudsak söker efter artiklar istället för böcker.

1. Sök upp senaste numret av tidskriften *Cinema Journal* och ta upp den i fulltext på skärmen.

Stödfrågor

Informanten svarar: ringer/mailar biblioteket och kollar. Följdfråga:

Kan du hitta den informationen på egen hand?

Om informanten kör fast:

Saknar du något, information, funktion som du tycker skulle hjälpa dig?

Hur skulle det hjälpa dig?

Efter att informanten klarat av frågan gå tillbaka till posten i LIBRIS:

2. Finns det något här som du tycker är obegripligt?

Frustrerande?

3. Finns det något som du tyckte var riktigt bra?

4. Saknar du något, information, funktion som du tycker skulle hjälpa dig?

Hur skulle det hjälpa dig?

Ställ inte denna fråga om informanten redan besvarat den i stödfrågorna.

5. Hur brukar du gå tillväga när du ska söka upp en artikel?

Del 4: Tyck till

Syfte: Att samla in informantens åsikter om LIBRIS som lokal OPAC

Inledning:

Det här projektet undersöker intresset bland bibliotek och användare för att ta bort de lokala bibliotekskatalogerna och bara använda LIBRIS för att kunna utföra alla tjänster.

1. Vad skulle du tycka om att ta bort den lokala katalogen (NN) och bara använda LIBRIS som katalog/för att söka/låna böcker?

2. Vilka för- och nackdelar ser du med att ta bort den lokala katalogen (NN) och ersätta den med bara LIBRIS?

3. Är det något som du nu gör i den lokala katalogen (NN), som du då behöver kunna göra i LIBRIS? (om den lokala katalogen försvinner)

4. Hur tror du att din sökprocess kommer påverkas av detta?

5. Finns det andra funktioner som du skulle behöva i LIBRIS?

Vilka funktioner tror du skulle hjälpa dig?

Hur skulle dessa hjälpa dig?

6. Om du inte begränsar dig till LIBRIS, hur skulle en framtidsvision av den optimala söktjänsten fungera/se ut?

Varför på detta sätt? Hur skulle det hjälpa dig? (Undvik tekniska aspekter)